

ANNELİĞİN AKADEMİK KARIYER GELİŞİMİNE ETKİLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Özlem Belkis
Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
ozlem.belkis@deu.edu.tr

Özet

Türkiye Üniversitelerindeki akademik kadroların % 40'ını kadınlar oluşturmaktadır. Bu oran, Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça olumlu bir tablo sunmaktadır. Ne var ki kariyer gelişimi ve akademik yükselme göstergelerine bakıldığında çeşitli nedenlerle bu tablonun değiştiği görülmektedir. Annelik, kadınların akademik kariyerlerinde önemli bir olgudur. Bu araştırmanın amacı, annelik pratiğinin akademik yaşantıya etkilerinin araştırılmasıdır. Dokuz Eylül Üniversitesi'nin on dört fakültesinden kadın akademisyenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu yolla toplanan veriler NVivo Nitel Veri Analiz Programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında annelik pratiğinin özellikle doğumdan sonraki ilk üç yıl için kadın akademisyenlerin yaşamına ve akademik faaliyetlerine dikkat dağınıklığı, odaklanamama, yorgunluk, uykusuzluk, kaygı gibi etkilerle yansıdığı görülmektedir. Buna karşılık araştırmaya katılan kadın akademisyenler, anneliğin çoklu düşünme ve organizasyon kabiliyetini geliştirdiğine de değinmişlerdir. Çalışmada, annelik ve akademisyenlik üzerine alanyazının sınırlılıklarının dışına çıkılarak farklı parametrelerde ve çok yönlü şekilde konunun tartışılması önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Annelik, kadın akademisyen, kariyer gelişimi, NVivo.

THE QUALITATIVE STUDY ON THE EFFECTS OF MOTHERHOOD TO ACADEMIC CAREER DEVELOPMENT

Abstract

Academic staffs in universities in Turkey are 40% women. This rate offers quite a positive picture compared to European countries. But, motherhood is an important phenomenon in a women's academic career. The aim of this study is to investigate the effects of motherhood on academic life. Semi-structured interviews are conducted with fourteen female academics from fourteen faculties of Dokuz Eylul University. The data set is analysed with the NVivo Qualitative Data Analysis Program. According to the research results, motherhood effects the academic life especially in the first three years after birth. The effects are inability to focus, fatigue, and exhaustion. On the other hand, female academicians have also mentioned that motherhood helps develop multi-thinking and multi-organization abilities. In this study, we can also go beyond the boundaries of motherhood and academia and discuss the subject with different parameters and in a versatile way.

Keywords: Motherhood, female academic, career development, NVivo.

GİRİŞ

Bu çalışma, annelik ile akademik kariyer arasındaki ilişkiyi araştırmaya, anlamaya odaklanmıştır.

Bildirinin kaleme alındığı Eylül ayı itibariyle Türkiye üniversitelerindeki (devlet ve vakıf) öğretim elemanlarının genel toplamının % 40'ını kadınlar oluşturmaktadır (YÖK Bilgi Sistemi, Tablo 1). 1990'ların sonlarından itibaren Türkiye'nin bu göstergeleri "sanayileşmiş Batı ülkelerinin standartlarıyla yarışabilir ve hatta çoğu defa onları aşan durumdadır" (Acar, 1998;313). Aşağıdaki tablodan iki temel sonuç çıkarılabilir: iyimser olan birincisi, kadınlar toplumun pek çok alanında olduğu gibi akademiada da varlık göstermektedirler, hem de hiç azımsanmayacak ölçülerde; gerçekçi olan ikincisi, akademik basamaklarda ilerledikçe kadınların sayısı dramatik şekilde azalmaktadır.

Tablo 1: Türkiye Üniversitelerinde Akademisyenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın		Toplam
Diğer *	5.929	8.262		14.191
Araş. Gör.	23.757	23.616	%50	47.373
Yrd. Doç.	21.087	14.214	%40	11.820
Doç.	9.738	5.285	%35	15.023
Prof.	15.790	6.626	%30	22.416
toplam	88.121	58.003	%40	146.124

* Öğr. Gör., Okutman, Uzman, Çevirici, Eğt.Öğr.Plan. (YÖK Bilgi Sistemi'nden 18.09.2016 tarihinde alınmıştır.)

Akademik kariyer basamaklarını çıkarken kadınları engelleyen, yavaşlatan, nihayet vazgeçiren nedir? Soruyu tersine çevirelim * : Akademik kariyer basamaklarını çıkarken erkekleri destekleyen, hızlarını kesmeyen, nihayet yükselmelerini sağlayan nedir? Kadınlar niçin erkeklerle neredeyse eşit sayıyla başladıkları akademik kariyeri eşit bir oranla sürdüremiyorlar? Kariyer gelişimlerinde izlenen bu duraklama / düşüş kendi tercihleri mi, yoksa toplumsal, törel, ekonomik, vb. başka etkenlerden söz edilebilir mi?

Bu ve benzeri sorular, sadece kadın çalışmaları alanında değil, sosyal bilimlerin farklı alanlarında farklı açılardan araştırılmaktadır. Kadın-akademi bağlamındaki çalışmalar konunun ana başlıklarını şöyle özetlemektedir:

- Kadınlar akademik yaşamda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının şekillendirdiği konularda (hizmet ve bakım, eğitim vb) yoğunlaşmışlardır (Köker, 1998).
- Akademik basamaklardaki yükseliş ile kadın akademisyenlerin sayısı ters orantılıdır (Acar, 1998).
- Kadınların üniversite yönetim kadrolarında görece artan bir görünürlükleri vardır, fakat bu sonucu temkinli yorumlamak gereklidir (Şenesen, 2015).
- Akademik dünyanın 'esnek çalışma saatleri ve uzun tatiller' gibi mitlerinin kadınlara ev içi işbölümü ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına uygun bir yaşam sunduğu düşünülmektedir (Vatansever ve Yalçın, 2015).

Üniversitelerde %40 oranında kadın akademisyenden söz ediyorsak bu oranın azımsanmayacak bir kısmının çocuk sahibi kadınlar olduğu düşünülebilir. Kadın ve akademi ilişkisi içinde bu çalışma özelinde, annelik pratiğinin akademik yaşantıya etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu açıdan çalışma, annelik ve kadın/akademi ilişkisi olmak üzere iki bağlama dayanmaktadır.

Bu çalışmanın dayandığı ilk bağlam olan anneliğin farklı açılarda kolayca tartışılabilen, sorgulanabilen bir kavram olduğunu söylemek zordur. İlkel dönemlerden bugüne annelik yaratıcılık, mucize, soyun devamı, toplumun geleceği gibi çeşitli anlamlarla donatılmış, kadın için vazgeçilmez bir kimlik, var oluş, deneyim olarak görülmüştür. Birbirleriyle haberleşme olanaklarının olmadığı en ilkel dönemlerde bile toplumların ortak anlatılar ürettiklerini ortaya koyan Campbell (2010), anneliğin de farklı kültürlerde ortak anlamlara sahip olduğunu vurgular. Ana tanrıça, toprak ana sembolleri annelik ile doğrudan ilgilidir (Campbell, 2007). Nelson (2003), Russel (1994) ve Zabielski (1994) de birçok toplumda anneliğe, yetişkin bir kadının yerine getirmesi gereken bir görev olarak bakıldığını, kadınların sosyal olarak bu göreve hazırlandıklarını belirtmişlerdir. Fransız feministlerinden önce Beauvoir (2010), daha sonra Badinter (2011) ise annelik mitini sorgulayan putkırıcı çalışmalarıyla annelik tartışmalarına yepyeni boyutlar eklemişlerdir.

Kadınların iş yaşamındaki varlığı arttıkça, annelik – kariyer çelişkisi 1950'lerde bir problem olarak dile getirilmeye başlanmıştır. Allen (2005: 210) annelik üzerine bugün de önemli kategoriler olarak kabul edilebilecek üç temel başlığın 1970'lerin başında netleştiğini vurguluyor: Kanunlar ile düzenlenen anne-çocuk-üreme meseleleri, Çalışan anneler ya da annelerin çalışması, Anneliğe karşı isyan.

Annelik ile akademik kariyer arasındaki ilişkiyi sorgulayan çalışmaların sayısı oldukça az, hatta yurt içi yayın bakımından yok denecek kadar azdır. Bu çalışma bu bağlamda önem arz etmektedir. Yurt içi yayınlara bakıldığında annelik ve (kadın) akademisyenlik konularında ayrı ayrı çalışmalar görülmüş, anne akademisyenler üzerine odaklanmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlantıyı kurması bakımından Seçer'in *Çalışan Anneler ve Çalışan Annelere Yönelik Ayrımcılık* (2010) başlıklı çalışması hatırlanabilir. Bu, çalışan anneleri, örneklem

bağlamında akademisyen anneler olarak daraltan bir çalışmadır ve akademisyen annelerin, annelikten dolayı maruz kaldıkları ayrımcılık türleri incelenmiştir.

Annelik konusunda yapılan yurt içi çalışmaların önemli bir bölümünün toplumsal cinsiyete ilişkin kalıplara yaslanan bunları yeniden üreten çalışmalar olduğu dikkati çekmektedir. Annelik davranışının öğrenilmesi üzerine çalışan araştırmacılar çoğunlukla annelik üzerine epistemolojik bir tartışmaya girmeden annelik süreci, annelik rolünün kazanımı, bu rolün kazanılmasında toplumun/eşin rolünü, ailenin diğer üyelerinin yaklaşımlarını inceleyen çalışmalar ortaya koymuşlardır (Beydağ, 2007; Taşkın 2007; Özkan ve Polat, 2011; Öztan, 2015). Bu çalışmalarda anneliğin her zaman 'eşler' arasında planlanarak gerçekleşen bir durum olmadığı vurgulanmış, kimi zaman eşlerin toplum ve ailelerinin baskısı altında kalarak çocuk sahibi olduklarının farkında olmadıkları belirtilmiştir.

Akademisyenler üzerine yapılmış çalışmalar ise daha çok kadınların akademik yaşamdaki varlıkları ve görünürlükleri toplumsal cinsiyet kriterleri bağlamında incelenmiş (Acar, 1983 ve 1998; Özkanlı, 2007; Şentürk, 2012; Gönenç, Akgün, Özvarış ve Tunç, 2013; Şentürk, 2015), kadın akademisyen algısı ve tutumları (Özkanlı ve Korkmaz, 2000; Başarır ve Sarı, 2015; Akbulut, 2011), tükenmişlik (Kutunis ve Karakiraz, 2013; İraz ve Ganiyusufoğlu, 2012; Negiz, 2011), özyeterlik (Uysal, 2013), yaşam tatmini (Bozkurt, 2012), işdoymu (Coşkuner, 2013; Bilge, Akman ve Kelecioğlu, 2007), ayrıca kadınların görünmez emeği, ev içi görev paylaşımı ve yükleri (Dikmen ve Maden, 2012; Ergöl, Koç, Eroğlu ve Taşkın, 2012; Özkanlı ve White, 2008) bağlamında çalışmalar yapılmıştır.

İlgili yurt dışı yayınlara bakıldığında ise Williams'ın (2005) 'cam tavan' kavramının yanına 'annelik duvarı' kavramını öne sürdüğü ve bu iki kavram arasında da keskin bir ilişki olduğunu belirttiği çalışması dikkat çekicidir. Bu çalışmaya kadar daha çok kadın akademisyenlerin kariyer gelişimindeki 'delik boru' ve 'cam tavan' (Gasser & Shaffer, 2014), 'renkli' kadın akademisyenler (Huddleston-Mattai, 1995), iş-ev dengesi ve iş / yaşam tatmini (Bijawat, 2013; Achour, Nor & Yusoff, 2013; Zgheib, Zgheub & Usta, 2006; O'Laughlin, E. & Bischoff, L.G., 2001) bağlamlarında yoğunlaşmış olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada Creswell'in önerdiği araştırma aşamaları (2016; 81-82) izlenmiştir. Öncelikle 'annelik ve akademik kariyer ilişkisi' olarak düşünülen araştırma probleminin fenomenolojik bir yaklaşıma uygun olup olmadığı değerlendirilmiş, ardından fenomen olarak belirlenen 'anne akademisyenlik' üzerine yoğunlaşmıştır. Felsefi yaklaşımlar hakkında fikir sahip olmak amacıyla gelenekçi yaklaşımlardan radikal, liberal feminizme kadar farklı açılardan annelik, kadın akademisyenlik üzerine önceki yayınlar incelenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde araştırma soruları şu şekilde oluşturulmuştur:

- Akademisyen kadınların anne olmaya karar verme süreçleri nasıldır?
- Annelik, bir kadının akademik kariyerini etkiler mi?
- Akademisyen kadınların, anne olmadan önce ve olduktan sonra akademik yaşantılarında ne gibi değişiklikler olmaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın türü ve deseni

Araştırma nitel veri analiz yöntemi ile fenomenoloji deseniyle çalışılmıştır.

Fenomenoloji Husserl tarafından ortaya atılmış, Heidegger, Sartre ve Merleau-Pont tarafından geliştirilmiş, sağlık ve sosyal bilimler alanlarında, özellikle de psikoloji ve sosyoloji alanında yaygın olarak kullanılan bir desendir. Fenomenoloji "bir kaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili *yaşanmış deneyimlerinin* ortak anlamını tanımlar" ve "bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemeyi amaçlar" (Creswell, 2016:77). Bu çalışmada 'anne akademisyenlik' fenomen olarak ele alınmış, bu fenomenle ilgili birbirinden farklı deneyimlerin ortaklıkları üzerinden bir açıklamaya varmak hedeflenmiştir.

Fenomenoloji "açıklama ve analizlerden ziyade deneyimlerin özüne ilişkin betimlemelerin geliştirilmesi" (Moustakas, 1990'dan akt. Creswell, 2016:77) bağlamında tabu-kırıcı, tartışmacı özelliktedir. Bu çalışmada ele alınan anne akademisyenlik, deneyimin özüne ilişkin yeniden düşünme gereksinimi duyan bir fenomendir.

Kullanılan desenin altı çizilmesi gereken bir başka özelliği *epoche*, yani ‘paranteze alma’dır. Husserl’in ortaya attığı bu kavrama göre “fenomenolojik bir çalışmaya başlamadan önce araştırmacılar bu fenomene ilişkin varsayımlarını ve yargılarını “parantez içine almalı” (örn. bir kenara koyma) ve bu önvarsayımlarını not etmelidir” (Heppner, Wampold ve Kivlighan, 2013: 299). Anne akademisyenlik fenomeninin en çok ihtiyacı olan, araştırma deseni bu ‘paranteze alma’ özelliğidir. Anneliğe ilişkin tüm önyargıları bir kenara bırakarak bu fenomeni araştırmak, deneyimleri anlamaya çalışmak burada önemsenmiştir.

Creswell’in vardığı bireşime göre fenomenolojide dört felsefi bakış açısı vardır: Felsefenin geleneksel görevlerine geri dönüş, Ön kabulleri olmayan bir felsefe, Bilincin yönelmişliği, Özne-nesne ikiliğini reddetme (Creswell, 2016: 77-78). Bu bakış açıları, merceğe yatırılan fenomen ile ilgili düşüncelerin, yaklaşım ve yeni bakışların üretilmesine olanak sağlamaktadır. Konu annelik olunca yargılar, inanç ve yaklaşımlar genel olarak olumludur, kutsaldır, tabudur. Özellikle tek tanrılı dinlerdeki kutsallığı ve toplumsal değerler bağlamında annelik bir kadın için varoluşun temel gereklerinden birisi olarak görülür. Modern yaşam ritmi ve yaşam biçimleri bu kalıplaşmış var oluş biçimlerine farklı seçenekler eklemektedir. Çocuk sahibi olmamayı tamamen iradi olarak tercih etmeyen kişilere verilen child-free kavramı bu seçeneklerden biridir. Bir yandan farklı yaşam tercihleri belirginlik kazanırken diğer yandan geleneksel değer ve kalıpyargılar da yaşamaya devam etmektedir. Bir kadının yaşam ritmi, mesleki ve karakteristik koşullarına uygun olup olmadığı önemsenmeden anne olması gerektiği, anne olmayan kadınların ise mutlaka biyolojik bir sorunla yüz yüze kaldıkları gibi kalıpyargılar sürüp gitmektedir. Fenomenolojinin ‘ön kabulleri olmayan bir felsefe’ye dayanması, bu bağlamda bu çalışma için aydınlatıcı ve zihin açıcı bir temel olarak değerlendirilebilir. Kısaca ‘annelik’ fenomenine belirli bir ön kabulde yaklaşmak yerine katılımcıların fenomene dair deneyimlerine ulaşmak önemsenmiştir.

Fenomenoloji, yorumlayıcı ve deneysel olmak üzere iki yoldan ilerler. Van Manen’in yorumlayıcı fenomenoloji için “araştırmacıların iki anlam arasında arabulucu olması”nı (Van Manen’ 1990’dan akt. Creswell, 2016:80) vurgulaması dikkat çekicidir. Bu çalışmada da annelik ile akademik yaşantı / akademik kariyer arasında arabulucu olmaya, bu iki yaşantı arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Fenomenolojik bir nitel araştırmada katılımcıların araştırılan fenomenle ilgili “yaşanmış deneyimlere sahip olmaları ve yaşanmış deneyimlerini açık bir şekilde ifade edebilmeleri” (Creswell, 2016: 150) önerilmektedir. Bu amaçla katılımcılar, Dokuz Eylül Üniversitesi’nde akademisyen olarak çalışan kadınlar (Tablo 2’de) evreninden seçilmiş anne akademisyenlerdir. Özellikle yorumlayıcı nitelikte fenomenolojik çalışmalarda “katılımcı sayısının küçük olmasının yanı sıra farklılıkların ve benzerliklerin homojen olması da gerekmektedir”(Sart, 2015:75). Bu nedenle 14 katılımcı Dokuz Eylül Üniversitesi’nin 14 farklı fakültesinden evliliği devam eden, en az bir çocuk sahibi kadınlar arasından kartopu örnekleme tekniği ile belirlenmiştir.

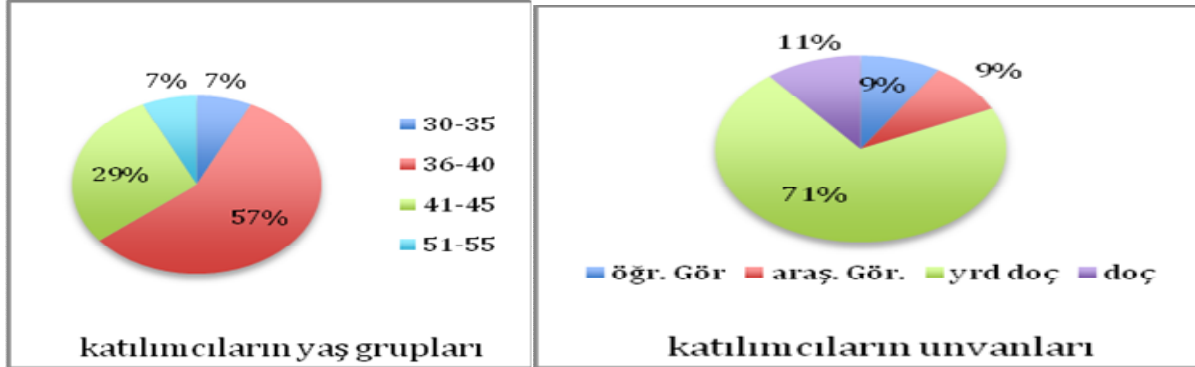
Tablo 2: Dokuz Eylül Üniversitesi Akademisyenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Erkek	Kadın	Toplam
Diğer *	322	253	575
Araş. Gör.	439	497	936
Yrd. Doç.	298	298	596
Doç.	211	182	393
Prof.	420	277	697
	1690	1507	3.197

* Öğr. Gör., Okutman, Uzman, Çevirici, Eğt.Öğr.Plan. (YÖK Bilgi Sistemi’nden 18.09.2016 tarihinde alınmıştır.)

Araştırmaya katılan akademisyen annelerin yaşları 30 ile 52 arasında değişiklik göstermektedir. 30-35 yaş aralığında 1, 36-40 yaş aralığında 8 (%57), 41-45 yaş aralığında 4 (%29), 51-55 yaş aralığında da 1 kişi bulunmaktadır. Unvanlarına bakıldığında 1 araştırma görevlisi, 1 öğretim görevlisi, 8 yardımcı doçent (%71), 4 doçent olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların Yaş Grubu, Akademik Unvanı

Burada vurgulayabileceğimiz nokta, katılımcıların 'evliliği devam eden çocuk sahibi kadın akademisyenler' başlığı ile aranmış olmasıdır. Katılımcıların unvanları, yaşları, çocuk sayıları ve çocuk sahibi olmaya karar verme şekilleri, katılımcıları belirlemede bir kriter olarak görülmemiştir. Katılımcılara yaş, akademik unvan, çocuk sayısı, çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiği de sorulmuştur; bu bilgilere ilişkin açıklamalara bulgular bölümünde yer verilecektir.

Akademisyen sözcüğü gerek sözlük anlamı, gerekse yapılan iş ve kimlik bakımından çeşitli boyutlarda tartışmalar içerir. Türk Dil Kurumu 'akademisyen'i Fransızcadan aktarılmış bir sözcük olarak belirtir ve "öğretim üyesi" olarak tanımlar (Güncel Türkçe Sözlük); fakat bu da hayli tartışmalıdır. Bu tartışmanın eksenini akademisyenlik işinin öğretim yönelimli mi yoksa araştırma yönelimli mi olduğu/olması gerektiğidir. Marsch ve Hattie (2002) kıdemli akademisyenlerin bu ikiliğin karşılıklı olarak birbirini takviye eden simbiyotik bir ilişki olduğunu iddia ettiklerini vurgulayarak farklı üniversitelerin, farklı akademisyenlerin farklı yaklaşımlar ortaya koyduklarını belirtmişlerdir. Yükseköğretimdeki değişen ve gelişen uygulamalar dolayısıyla akademisyenlik görev, sorumluluk ve tanımları değişime uğramış, uğramaktadır (Polat ve diğ., 2013; Günel, 2012; Odabaşı ve diğ., 2010). Dolayısıyla akademisyenlik üniversitede öğretim ve araştırma yapan kişilere verilen genel bir mesleki unvan olarak ele alınabilir. Bu durumda da öğretim üyeliği, öğretim görevliliği, araştırma görevliliği gibi farklı kadrolar akademisyen olarak adlandırılır. Bu çalışmada sözü edilen tanım benimsenmiştir.

Bilimsel araştırmalar konusunda geçerlilik, risk ve benzeri problemlerin çıkabileceği düşüncesiyle araştırmacıların kendi kurumlarında çalışıp çalışmayacakları tartışmalı bir konudur. Creswell (2016: 151) de Glesne ve Peshkin'in (1992) araştırmacının kendi işyerinde / kurumunda ya da meslektaşları arasında araştırma yapmasını sorguladıklarını, elde edilen bilginin riskli bulunduğunu belirttiklerini vurgulamaktadır. Bu çalışma kurum kimliği ve tanımları ile ilgili değil, genel bir sosyo-psikolojik kavramın ve yaşantının sorgulanması ile ilgilidir ve bu bağlamda kurumdan bağımsızdır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Görüşmeler 04.01.2016 – 01.02.2016 tarihleri arasında her bir katılımcının belirlediği mekanda, çoğunlukla kendi iş mekanlarında, kendi odalarında yaklaşık 40 dakika içinde gerçekleştirilmiş, görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Aşağıdaki üç temel soru, açık uçlu görüşme tekniği düşünülerek katılımcılara sorulmuştur.

- Anne olmaya nasıl karar verdiniz?
 - Annelik bir kadının akademik yaşamını etkiler mi? Sizin bu konudaki deneyimleriniz nelerdir?
 - Anne olmadan önce ve olduktan sonra akademik yaşantınızda ne gibi değişiklikler oldu?
- Soruların ilk soru için sondaj sorusu eklemek gerekmiş, buna "Ne zaman anne oldunuz? Kaç çocuğunuz var?" soruları eklenmiştir. Ayrıca katılımcılara çalışmanın çerçevesi ve amacı açıklanarak kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı belirtilmiş ve bir izin belgesi imzalatılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için kaydedilen görüşmeler deşifre edilerek Nvivo for Mac 11.2.2. programına aktarılmış, kodlamalar ve tema grupları program içinde gerçekleştirilmiştir. Veriler içerik analizi ile ortak / benzer temalara

göre düzenlenmiştir. İçerik analizinin net bir tanımını yapmak zordur ama Berelson'un "içerik çözümlemesi, belli bir iletişimin görünen içeriğinin nesnel, sistemli ve nicel olarak betimlendiği bir araştırma tekniğidir" (akt. Ögütülmüş, 1991;216) ifadesi yapılan işi ve amacını iyi açıklamaktadır. Bu araştırmada da veriler nesnel bir yaklaşımla anlamlarına göre gruplanmıştır.

Geçerlik güvenilirlik bağlamında Creswell'in (2016; 259) de önemle vurguladığı bir konu olan verilerin transkripsiyonları kayıtlarla karşılaştırılarak kontrol edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları Anne Olma Kararı, Anneliğin Akademik Yaşama Etkileri ve Genel Değerlendirmeler olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır.

Anne Olma Kararı: Katılımcıların 2'si 2 çocuk sahibi, 12'si ise 1 çocuk sahibi olduklarını açıklamışlardır. Katılımcıların 2'si Plansız, 8'i İçgüdüsel ve 4'ü Mantıklı bir karar olarak anne olmaya yöneldiğini belirtmiştir. İçgüdüsel bir yönelişle anne olmayı düşündüklerini belirten katılımcılar kalabalık ailede büyümüş olmanın ve aile kavramının anne olmayı istemelerinde temel etken olduğunu ifade etmişlerdir.

"içgüdüsel herhalde... ben kalabalık bir ailenin çocuğuyum... ve aile kavramı benim çok hoşuma giden bir şey... olmak istediğim, içinde yer almak istediğim bir kurum..." (Katılımcı 2)

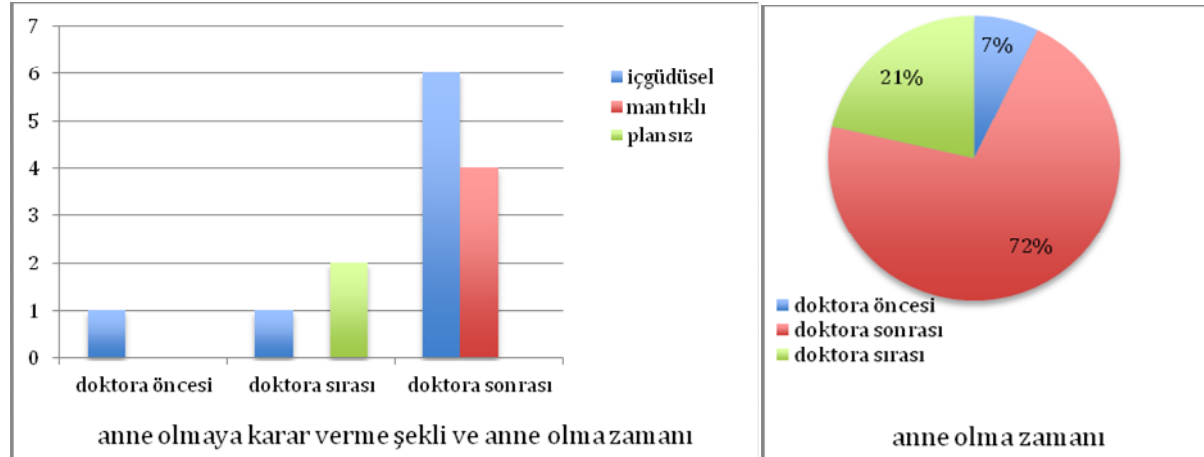
"evlendiğim zaman ilk düşündüğüm şey, çocuğum olsun, aileyi tamamlayalım istiyordum." (Katılımcı 4)

"Anne olmak içgüdüsel bir duygu, kadınlara verilmiş olan diye düşünüyorum." (Katılımcı 7)

"evlenmemin amacı anne olmaktı... Bu güdüyle doğmuşum gibi." (Katılımcı 10)

Katılımcılardan 1 kişi Doktora öncesinde, 3 kişi Doktora Sırasında, 10 kişi de Doktora Sonrasında anne olmuşlardır (Tablo 4). Anne olmaya mantıklı bir yönelişle karar veren katılımcıların tamamının doktora sonrası anne oldukları dikkati çekmektedir.

Tablo 4: Anne Olmaya Karar Verme ve Şekli Katılımcıların Anne Olma Zamanı

Anneliğin Akademik Yaşama Etkileri: Bu başlık, *Olumlu Etkiler* ve *Olumsuz Etkiler* olarak ikiye ayrılmış, bunlar da kendi alt başlıklarını oluşturmuşlardır. Elde edilen bulgular Tablo 5'te yer almaktadır. Bu tabloda 'içerik belirten katılımcı sayısı' ifadesi ile, ilk sütunda listelenen anneliğin akademik yaşama etkilerinin alt başlıklarına değinen kaç katılımcı olduğu ve bu katılımcıların kaç kez bu özelliklerden söz etmiş oldukları kastedilmiştir. (Örneğin 11 katılımcı toplam 24 ayrı ifade ile anneliğin akademik kariyerlerine olumlu etkisi olduğuna değinmişlerdir. Bu 11 katılımcının alt başlıklardaki dağılımı 6, 7 ve 3'tür. Anneliğin organizasyon ve çoklu düşünme yeteneğine değinen 6 katılımcı, bu düşüncelerini 12 farklı ifade ile ortaya koymuşlardır).

Anneliğin akademik kariyere olumsuz etkileri, olumlu etkilerinin yaklaşık dört katı oranda dile getirilmiştir. Anneliğin akademik kariyere etkileri üzerine 2 katılımcı olumlu yönde hiç görüş bildirmemiştir. Buna karşılık 1 katılımcı dışında tüm katılımcılar, anneliğin akademik yaşama olumsuz yönde etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Olumlu görüş bildiren katılımcıların biri hariç tümü, anneliğin içgüdüsel bir duygu olduğunu vurgulayan ve anne olmaya da içgüdüsel olarak yönlenen katılımcılardır.

Tablo 5: Anneliğin Akademik Yaşama Etkileri

	içerik belirten katılımcı sayısı	toplam içerik
Olumlu	11	24
organizasyon ve çoklu düşünme yeteneğinin gelişmesi	6	12
daha yumuşak / merhametli olma	7	9
daha üretken olma	3	4
Olumsuz	13	86
zaman problemi	11	67
odaklanamama, dikkat problemleri	7	21
uykusuzluk, yorgunluk	8	19
aşırı sorumluluk hissetme, anksiyete problemleri	8	18
çocuğu bırakamama, bu yüzden akademik çalışmaların aksaması, kesilmesi	7	11
ev içi sorumlulukları	4	9
emzirme ile ilgili sorunlar	4	4
çocuğun sağlık durumu	2	3
özellikle ilk aylardaki hormonal problemler	3	3
Toplam	14	110

Not: katılımcılar birden fazla kodlama yapılabilecek görüş bildirmiştir ve sayısal olarak hepsi bu bulgularda aktarılmıştır. Nvivo, yinelenen kodlanmış verileri toplam değere dahil etmemekte, her veri kaynağını bir kez saymaktadır.

6 katılımcı, organizasyon ve çoklu düşünme yeteneğini geliştirdiği için anneliğin akademik kariyerlerine olumlu yönde etki ettiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar burada anneliğin akademik kariyerlerine olumlu yönde etki ettiğini vurgulamışlardır ama diğer taraftan da ev içi ve çocuğa ilişkin sorumluluğu tek başlarına üstlenmiş olduklarını hissettirmektedirler.

“Çok fazla şeyi bir arada yapabilme yeteneği kazanıyorsunuz, anne olunca aynı anda bir sürü şeyi yapabilmek, bir sürü şeyi birden düşünebilmek farklı kategorilerde. (Katılımcı 1)

“Anne olmadan önce akademik yaşantımda çok düzenli değildim. (...) Çünkü araya başka bir şey girebilir... D.’nin okulundan bir rahatsızlık, evde bulunma zorunluluğum gibi daha kendimi öne çekip programlamaya başladım. (...) Şimdi aman erken bitireyim de aksatmayayım, bir şey çıkarsa da rahat gidebileyim, rahat kendimi verebileyim diye düşünüyorum” (Katılımcı 4)

Organizasyon yeteneği yerine anneliğin ‘daha üretken olma’ özelliği kazandırdığını ifade eden 3 katılımcının ise kariyer vurgusu daha nettir ve bu katılımcılar içgüdüsel olarak anneliğe yönelmişlerdir:

“daha üretken olduğumu düşünüyorum anne olduktan sonra” (Katılımcı 2)

“Kesinlikle iddia ediyorum ki performansı yükseltiyor.” (Katılımcı 6)

Katılımcıların, anneliğin akademik kariyerlerine etkileri için en olumsuz olarak imledikleri Zaman problemidir. 14 katılımcının 11’i en büyük problemin ‘zaman’ olduğunu ifade ederken bunlardan 9’u yaşamı organize etmenin önemine vurgu yapmışlardır.

Odaklanamama ve dikkat sorunları, akademik kariyere olumsuz etkilerin en çok dile getirilenlerindedir ve özellikle anneliğin ilk yıllarındaki uykusuzluk, yorgunluk, emzirme veya çeşitli nedenlerle bebeği bırakamamak gibi başka sorunlarla doğrudan ilişkili görülmektedir.

“... yaptığınız iş ne olursa olsun hep aklınızda. Mesela derse girerken derste bile... insan kafasında bir sürü şeyle dolaşiyor, bu çocuğa yetebilir miyim? Bu çocuğu nasıl daha iyi bir birey yapabilirim? ... zihinsel yorgunlukları da var. Dolayısıyla çalışacağınız zaman, zihninizde bir de onlar varsa iki kere zihin yorgun.” (Katılımcı 2)

“... çocuğumla beraberken işte suçluluk duygusu, tezimle ilgilenirken çocuğuma vakit ayıramadığım için suçluluk duygusu içindeyim devamlı. Yani bir bölünmüşlük, bir huzursuzluk, zaman zaman depresyona kadar bile götürebilen bir huzursuzluk diyelim... bir kongreye gidebilmek için, kitabınızı yazmak için, makalenizi yazmak için hep bir adaya çekilmeniz lazım. Bunu yapamıyorsunuz.” (Katılımcı 3)

“... her şeyini hazırlayıp bir bakıcıya emanet ettim. Ama emanet ettikten sonra bu masada otururken, yani okula girdiğim anda, beynimin yüzde seksen beş doksani evdeydi... okumaya başlıyorum ama yok anlamıyorum.” (Katılımcı 4)

Yorgunluk ve uykusuzluk problemlerine değinen katılımcıların ilk yılları vurguladıkları dikkat çekmiştir: “Uykusuzluk özellikle ilk yıllardaki uykusuzluk, performans çok olumsuz yansıyor.” (Katılımcı 1)

“Hamilelik sonrası kendinizi psikolojik olarak toparlamanız da zaten iki seneyi buluyor.” (Katılımcı 7)

“Vücudunuzun salgıladığı hormonlar, dünyayı gözünüz görmüyor, dünyada neler olmuş bitmiş. Sadece ona odaklanıyorsunuz, ilk altı ay bir yıl, bence bir şey yapmak mümkün değil, pek mümkün değil (Katılımcı 13)

Burada vurgulanabilecek bir konu da çocuğa ilişkin düşünce ve kaygıların akademik yaşamı ve özel yaşamı etkilemiş olmasıdır. Katılımcılar çocuğun güvenliğinden, geleceğinden, içinde bulunduğu koşullardan endişe duyduklarını, bırakmakta zorlandıklarını bunun için çeşitli önlemler aldıklarını ama bu önlemlerin de belirli bir maliyetinin olduğunu belirtmişlerdir.

Genel Değerlendirmeler: Bu başlık, katılımcıların olumlu ya da olumsuz olarak imlemeyip akademik yaşamlarını, ev yaşamlarını, çalışma düzenlerini ve mekanlarını etkileyen konular hakkında düşüncelerini paylaştıkları anlam birimlerinden oluşmaktadır. Yaşamı düzenleme ve sorumluluk paylaşımında eşin rolü, akademisyenlik, yaşamın organize edilmesi üzerine görüşler bu başlıkta değerlendirilen bulgulardır. Elde edilen bulgular Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6: Genel Değerlendirmeler

	İçerik belirten katılımcı sayısı	Toplam içerik
Çalışma Mekanı	3	4
Meslek Olarak Akademisyenlik Ve Annelik	8	17
Eşin Rolü	5	9
Akademisyen Anne Olmak Üzerine	9	22
olumlu	2	4
olumsuz	9	18
Yaşamı Organize Etme	9	20
Toplam	13	6

Not: katılımcılar birden fazla kodlama yapılabilecek görüş bildirmiştir ve sayısal olarak hepsi bu bulgularda aktarılmıştır. Nvivo, yinelenen kodlanmış verileri toplam değere dahil etmemekte, her veri kaynağını bir kez saymaktadır.

Katılımcıların çoğu meslek olarak akademisyenliğin annelikle uyum göstermesinin oldukça zor olduğunu vurgulamış, buna karşılık 2 katılımcı akademisyenliğin anne olmak için rahat, özel sektörde çalışmaktan daha esnek bir meslek olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcıların akademik gelişimlerini yavaşlattıkları, hatta durdurdukları dikkati çeken bir noktadır. Katılımcıların 3’ü annelik sonrası çalışma mekanını tamamen değiştirdiğini, artık evde çalışmadığını belirtmiştir. Burada, çalışma odasını bebek odası yapma zorunluluğu, evde çalışmak için zaman ayıramama, vb. nedenlerle çalışma mekanı katılımcılar için tamamen iş mekanına taşınmış görünmektedir. 9 katılımcı yaşamı organize etmenin ve dengelemenin önemine değinmiştir. Burada en çok

imlenen, günlük yaşamı planlarken önceliklerin belirlenmesi olmuştur. Vurgulanması gereken, yaşam pratiğinin organizasyonu konusunda katılımcıların çocuğu merkeze almak, bir denge oluşturmak gibi iki seçenek arasında kalmış olmalarıdır.

“Ya çocuğunuzdan feragat edeceksiniz ya akademik çalışmalarınızdan.” (Katılımcı 13)

“Akademik yaşantıyı nasıl etkilediği biraz annenin kendi elinde olan bir şey. Bunu nasıl planladığıyla ilgili. ... anneliği nasıl planladığıyla ilgili... aralık ayında doğdu ben şubat sonunda tekrar derslerime başladım. Evet belki ilk dönem yani derse başladığım ilk dönem biraz daha az ders az yük aldım, biraz daha ağırlıklı olarak evdeydim, ama yine de buradaydım yani fakülteydim. Yine dersimi yürüttüm, yine diğer sorumluluklarımı yürüttüm. ... kariyerimi durdurmak, onu sekteye uğratma gibi bir niyetim hiçbir zaman olmadı.” (Katılımcı 6)

“Mümkün olduğunca işte olduğum sürede daha aktif ve daha hani iyi çalışıp, zamanımı daha iyi kullanıp, işte olduğum süreci daha iyi değerlendirip, şu anda evde bir şey yapmadığım gerçeğini kabul ettim. Ve hani tamamen evdeki zamanını kızıma ayırıyorum diyebilirim.” (Katılımcı 14)

“Zamanlamayı iyi ayarlarsan bence bir sorun olmuyor, ... çocuğun uyuduktan sonra dersine çalışıyorsun.” (Katılımcı 9)

Bir akademisyenin anne olması üzerine görüş bildiren katılımcıların ise toplumsal cinsiyete ilişkin yaşam paylaşımlarına vurgu yaptıkları söylenebilir. Genellikle dile getirilen sorunlarda annelikten çok ev işleri, ev düzeni ve çocukla ilgili planlanması gereken sorumlulukların yoğunluğu dikkati çekmektedir. Eşlerinin kendilerine çok destek olduğunu ifade eden katılımcıların ev içi görevlerden söz etme oranı ile eşlerinin desteğinden söz etmeyen katılımcıların ev içi görevlerden söz etme oranı ise aynıdır.

“Anne olduğunuz zaman çocuğunuzun işte kreşe, Türkiye’de her şey kadınların üstüne kalıyor. Yani erkeklerin yapması istisnadır. Kadın mı çalıştırıyorsunuz evde, onun siz her şeyini ayarlıyorsunuz, kreşe mi götürülecek, siz götürüyorsunuz, siz alıyorsunuz, yemeklerini düşünüyorsunuz, alışverişlerinizi düşünüyorsunuz, yani yedi yirmi dört çocuğu düşünmek zorundasınız. Akademisyenlik sadece işyerinde yapılan bir iş olmadığı için, bir kadının, yani çocuğu olmayan bir insana göre tam kapasite çalışması mümkün değil. Açıkçası bu. (Katılımcı 13)

“Kadınlarda o annelik diyorsunuz ya, o olmuyor. Biz bitiyoruz aslında tükenmişlik sendromu yaşıyoruz, bizde o hissiyat olmuyor. Biz hala böyle her tarafımız dökülmüş bir vasiyete, gözlerimizin altı çökmüş uykusuzluktan, biz gene devam edebiliyoruz. (Katılımcı 2)

Çalışma verilerine dayanarak katılımcıların 7’sinin akademik kariyerlerinin anne olduktan sonra kesintiye uğramadığı, 3’ünün akademik kariyer gelişiminin tamamen durduğu, diğer 4 kişinin akademik kariyer gelişiminin ise yavaşladığı söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, annelik ile akademik kariyer arasındaki ilişkiyi araştırmaya, anlamaya odaklanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 14 akademisyen anne ile yapılan görüşmeler sonucunda önemli bulgular elde edilmiştir. Bunlardan ilki anne almaya mantılı bir kararla yönelen kadınların, doktora sonrası çocuk sahibi oldukları ve kariyer gelişimlerini sürdürmüş olmalarıdır. Anneliği içgüdüsel olarak değerlendiren kadınlar ise akademik kariyerlerini durdurmuş veya yavaşlatmışlardır. Bir başka bulgu, anneliğin akademik kariyere dikkat dağınıklığı, yorgunluk, odaklanamama, kaygı gibi etkilerle yansımalarının yanında anneliğin akademisyenleri daha verimli kıldığı, organizasyon ve çoklu düşünme yeteneklerini geliştirmede etken olabileceği yönündedir.

Akademik kariyer çalışma disiplini, bilimsel toplantılara katılmak için zaman ve her şeyden önce konsantrasyon ve odaklanma gerektirir. Kariyerdeki yavaşlamalar, hızlanmalar ya da kesintilerin çok çeşitli nedenleri olabilir. Kadınların akademik kariyer gelişimlerinde doktora sonrası akademik yükselmelerdeki oransal düşüşün de pek çok nedeni olabilir. Fakat öyle görünüyor ki bu nedenlerden birisi, anneliğin getirdiği toplumsal cinsiyet eşitsizliğine de yaslanan sorunlardır. Kısaca bu çalışmanın verileri anneliğin kadın akademisyenlerin akademik yaşamını etkilediğini göstermektedir.

Anne olmak, akademisyenlerin yaşamına olumlu ve olumsuz yönde etkilerde bulunmaktadır. Olumsuz etkilerin başında çocuğun ve ev işlerine ilişkin sorumlulukların çalışma, bilimsel toplantılara katılma, ders hazırlama, bilimsel yayın hazırlama gibi akademik etkinliklere zaman bırakmaması gelmektedir. Katılımcıların görüşme raporlarında yapılan tarama, en çok kullandıkları ve eksikliğinden en çok yakındıkları sözcüğün 'zaman' olduğunu göstermektedir.

Annelik pratiği özellikle doğumdan sonraki ilk üç yıl için kadın akademisyenlerin yaşamına ve akademik faaliyetlerine dikkat dağınıklığı, odaklanamama, aşırı yorgunluk, uykusuzluk gibi etkilerle yansımaktadır. Bunlara çocuğa ilişkin koşulların sağlanması (bakıcı, okul, vb.), gelecek kaygısı ve yine çocuğa ilişkin genel bir kaygı durumu da eklenmektedir.

Anneliğin akademik kariyere çoklu düşünme ve organizasyon kabiliyetini geliştirmek gibi olumlu etkileri de bulunmaktadır. Anneliğin kişisel gelişime, bireyin karakterine yaptığı olumlu katkıların öğrenciyle ilişkilere de olumlu şekilde yansıdığı söylenebilir.

Annelik ve akademisyenlik ilişkisi iki temel yolda çözümlenmiş gibi görünmektedir. Birincisi, kendisini annelik ile akademisyenlik arasında bir seçim yapmak zorunda hisseden, çoğunlukla da anneliği seçen, böylece akademik yaşamını durduran veya yavaşlatan yöneliştir. Bu yönelişin daha geleneksel bir üsluba sahip olduğu, örneğin anneliğe içgüdüsel olarak yöneldiği, kendisini çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya odaklandığı söylenebilir. İkincisi, annelik ile akademisyenlik arasında bir denge kurmak zorunda hisseden, çoğunlukla da bu dengeyi kuran, böylece akademik yaşamı anneliğin ilk yılında yavaşlasa da sonradan devam eden yöneliştir. Daha geleneksel olan ilk yönelişe göre bu üslubu seçen akademisyenlerin yaşamı organize etmek konusunda aşırı vurgulu ve özenli oldukları söylenebilir. Bu yöneliş, iş ve ev yaşamını dengelemekte iddialı olan superkadın sendromunu anımsatmaktadır. Bu sendrom, aile yaşamından sosyal yaşama, ev içinden ev dışına herkes için her şeyi yapmakta tutarlı bir çaba gösteren kadın miti (Huddleston-Mattai, 1995) olarak tanımlanabilir. Bu ikinci gruptaki akademisyen annelerin akademisyenlik ile anneliği dengeleme çabaları da yaşamı eş ile, ebeveyn olarak paylaşmak üzerine değil, her şeyi kendilerinin organize etmesi, kendilerinin üstlenmesi üzerine kuruludur. Kısaca geleneksel bir annelik anlayışı akademik kariyeri durdurmakta, daha modern bir annelik anlayışı ise kariyeri sürdürmekte fakat olağanüstü bir iş yükü üretmektedir. Her iki seçeneğin de toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına dayanan adaletsiz işbölümünün bir sonucu olduğunu söylemek herhalde çok yanlış olmaz.

O halde söylenebilir ki kadın akademisyenlerin kariyer gelişimlerinde etkili olan annelik değil, anneliğe bağlı olarak işleyen toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının ürettiği sonuçlardır.

Diğer taraftan, bu çalışmanın bulgularıyla yüzleşildiğinde okunması gereken bir başka konu da akademisyenlik algısıdır. Akademisyenlik, anneliğe feda edilebilecek bir meslek olarak görüldüğü gibi, mesai saatleri vb. bakımlardan annelikle iyi uyum sağlayan 'rahat' bir çalışma ortamı olarak da görülebilmektedir. Bu bağlamda akademisyenlik algısı üzerine de tekrar düşünmek, annelik ile bilim arasındaki uçurumu yeniden değerlendirmek iyi bir fikir olabilir. Bu ikilikte anneliği seçen akademisyenlerin bu seçimi kendi istekleri ile mi yaptıkları, akademik yükselme kriterleri konusundaki sıkıntılardan dolayı mı bu tercihi yaptıkları başka bir araştırma konusunu oluşturabilir.

Her durumda annelik karmaşık ve olağanüstü bir duygudur. Her kadın anne olmak istemeyebilir, anne olmak zorunda da değildir. Ama olanlar da anne olmanın keyfini yaşamın farklı alanlarında yaşamalıdır. Bu çalışmanın sınırlılıkları farklı meslek grupları ve toplumsal sınıflardan daha geniş bir katılımcı profili ile ama en çok da anneliğe dair toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının neden ve sonuçlarının ezber bozucu sorularla araştırılması ile aşılabilecektir.

Not 1: Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 2014.KB.SOS.010 numaralı projenin bir parçasıdır. Bu çalışmada kullanılan görüşmeler, proje grubu çalışanı P. Ezgi Burç tarafından gerçekleştirilmiştir.

Not 2: Bu çalışma 27- 29 Ekim 2016 tarihlerinde Antalya’da 7 ülkenin katılımıyla düzenlenen World Conference on Educational and Instructional Studies- WCEIS’de bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (1983). Turkish Women in Academia Roles and Careers, *METU Studies in Development*, 10, 1983.
- Acar, F. (1998). Türkiye Üniversitelerinde Kadın Öğretim Üyeleri, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 313-321.
- Achour, M.; Nor, M.R. & Yusoff, M.M. (2013). Supervisory Support as a Moderator of Work-Family Demands and Life Satisfaction among Malaysian Female Academicians, *World Applied Sciences Journal* 28, 32-37.
- Akbulut, N. (2011). Ayna Benlik: Kadın Akademisyen Gelenekçidir!, *Eğitim Bilim Toplum*, 9/34, Bahar, 50-66.
- Allen, A.T. (2005). *Feminism and Motherhood in Western Europe 1890-1970*, New York: Palgrave Macmillan.
- Badinter, E. (2011). *Kadınlık Mı Annelik Mi?*, çev. A. Ekmekci, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Başarı, F. ve Sarı, M. (2015). Kadın Akademisyenlerin ‘Kadın Akademisyen Olma’ya İlişkin Algılarının Metaforlar Yoluyla İncelenmesi, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5/1, 2015(4), 41-51.
- Beauvoir, S. (2010). *Kadın “İkinci Cins” – Evlilik Çağı*, çev. B.Onaran, İstanbul, Payel Yayınevi.
- Beydağ, K. (2007) Doğum Sonu Dönemde Anneliğe Uyum ve Hemşirenin Rolü, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6, 479-484.
- Bijawat, S. (2013). The Juggling Act: Managing Work Family Conflict and Job Satisfaction in Academicians, *Journal of Human Values*, 19(2), 189-201. 06.09.2016 tarihinde <http://jhv.sagepub.com/content/19/2/189.short> adresinden alınmıştır.
- Bilge, F., Akman., Y. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretim Elemanlarının İş Doyumlarının İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 32-41.
- Bozkurt, Ç.Ö. (2012). Kadın Akademisyenlerde İş-Aile Çatışması ve Yaşam Tatmini İlişkilerinin İncelenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Kadın Konferansı – Kadın Olmak, Farkındalık ve Özgürleşme – Bildiriler Kitabı* (ed. V. Tecim, Ç. Tarhan, C. Aydın) , İzmir: 85-97.
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, çev. S. Gürses, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Campbell, J. & Moyers, B. (2007). *Mitolojinin Gücü – Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikâyeler*, çev. Z. YAMAN, İstanbul: MediaCat.
- Coşkun, S. (2013). *Akademisyenlerin İş ve Aile Karakteristiklerinin Evlilik, Aile ve Yaşam Tatmini ile İlişkisi: İş ve Aile Çatışmasının Aracı Rolü*, Hacettepe Üniversitesi S.B.E. Aile ve Tüketici Bilimleri Doktora Tezi, Ankara.
- Creswell, J.W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri (Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni)*, çeviri editörleri: M. Bütün ve S.B. Demir, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dikmen, N. Ve Maden, D. (2012). Kadın Akademisyenlerin Görünmeyen Emeği Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Örneği, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 11, Bahar 2012/1, 257-288.
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2012). Türkiye’de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2/1, 2012(4), DOI:10.5961, 43-49.

Gasser, C.E. & Shaffer, K. (2014). Career Development of Women in Academia: Traversing the Leaky Pipeline, *TPC (The Professional Counselor)*, 4/4, 332-352.

Gönenç, İ.M.; Şenay, A.; Özvarış Ş.B. ve Tunç, T. E. (2013). An Analysis of the Relationship between Academic Career and Sex at Hacettepe University, *Education and Science*, 38(170), 166-180.

Günel, İ. (2012). Onur Hamzaoğlu Olayı ya da Akademisyen Kimdir?, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 5 (2), 82-84. 10.09.2016 tarihinde <http://deuhyoedergi.org> adresinden alınmıştır. (http://dspace.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/4617/8284_G%25C3%25Bcnal.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Güncel Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, 10.09.2016 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.57d3c51b3ed066.59506692 adresinden alınmıştır.

Huddleston-Mattai, B. (1995). The Black Female Academician and the ‘Superwomen Syndrome’, *Race, Gender & Class*, 3/1, Fall, 49-64.

İraz, R. ve Ganiyusufoğlu, A. (2012). Örgütlerde Mesleki Tükenmişlik ve Akademisyenler Üzerinde Bir Uygulama, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012, 451-472.

Köker, E. (1998). *Türkiye’de Kadın, Eğitim ve Siyaset: Yüksek Öğrenim Kurumlarında Kadının Durumu Üzerine Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi, Ankara.

Kutaniş, R.Ö. ve Karakiraz, A. (2013). Akademisyenlerde Tükenmişliğin Kopenhag Tükenmişlik Envanteri (CBI) ile Ölçülmesi: Bir Devlet Üniversitesi Örneği, *İşletme Bilimi Dergisi*, 1 /2, 13-30.

Marsch, H.W. & Hattie, J. (2002). The Relation Between Research Productivity and Teaching Effectiveness; Complementary, Antagonistic, or Independent Constructs?, *The Journal of Higher Education*, 73 (5), 2002/9-10, 603-641.

Negiz, N. ve Tokmakçı, E. (2011). Çalışma Yaşamında Kadının Tükenmişliği: Aile-İş-Sosyal Yaşam Açısından Tükenmişlik (Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği), *Journal of Yaşar University*, 24(6), 4041-4070.

Nelson, A.(2003). Transition to Motherhood, *Journal of Obstetric and Gynecologic Nursing*, 32, 465–477.

O’Laughlin, E. & Bischoff, L.G. (2001). Balancing Parenthood and Academia: The Challenges and Contradictions of Academic Careers, *Advancing Women in Leadership Journal*, Winter, 21.09.2016 tarihinde http://awljournal.org/winter2001/bischoff_o'laughlin.html adresinden alınmıştır.

Odabaşı, H.F., Fırat, M., İzmirli, S., Çankaya, S. ve Mısırlı, A. (2010). Küreselleşen Dünyada Akademisyen Olmak (Being Academician in Globalizing World). *Anadolu University Journal of Social Sciences (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi)*, 10 (3), 127-142.

Offen, K. (2000). *European Feminisms: A Political History*, Stanford, CA: Stanford Univ. Press.

Özkan, H. ve Polat, S. (2011). Annelik Davranışını Öğrenme Süreci ve Hemşirelik Desteği, *Bozok Tıp Dergisi*, Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayın Organı, 1 (3), 2011/12, 35–39.

Özkanlı, Ö. (2007). The Situation Of Academic Women in Turkey, *Eğitim ve Bilim*, 32/144, 60-70.

Özkanlı, Ö. ve Korkmaz, A. (2000). *Kadın Akademisyenler*, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.

Özkanlı, Ö. & White, K.(2008). Leadership and Strategic Choices: female professors in Australia and Turkey, *Journal of Higher Education Policy and Management*, 30 /1, 2008(2), 53-63.

Öztan, E. ve Doğan., S.N. (2015). Akademinin Cinsiyeti: Yıldız Teknik Üniversitesi Örneği Üzerinden Üniversite ve Toplumsal Cinsiyet, *Çalışma ve Toplum*, 2015(3), 191-212.

Polat, S., Apak, Ö. ve Akdağ, M. (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Akademisyen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 57-78.

Russel, C. (1994). Transition to Parenthood: Problems and Gratifications, *Journal of Marriage and The Family*, 36, 394-301.

Sağlamer, G.; Tan, M.G. ve Çağlayan, H. (ed.) (2013). *Türk Yükseköğretiminde Kadın Katılımı Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: İTÜ BMT-KAAĞ.

Sart, G. (2015). Fenomenoloji ve Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz. Bulunduğu eser: Seggie, N.F. ve Bayyurt, Y. (Ed.), *Nitel Araştırma* (70-81). Ankara: Pegem Akademi.

SEÇER, H. Ş. (2010). *Çalışan Anneler ve Çalışan Annelere Yönelik Ayrımcılık*, İzmir: Altın Nokta Yayınevi.

Şenesen, G. G. (2015). Üniversite Üst Yönetiminde Kadınların Konumu – Türkiye’de 1990’lardan 2000’lere Ne Değişti? Bulunduğu eser: Maktal, A.–Tokgöz, G. (Ed.), *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Kadın Emeği*, İst: İmge.

Şentürk B. (2015). Çokuz Ama Yokuz: Türkiye’deki Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Analiz, *Vira Verita*, e dergi, 2015(2). ISSN: 2149-3081.

Şentürk, İ. (2012). Üniversitede Kadın Olmak: Akademik Örgütte Toplumsal Cinsiyet Sorunu: Nitel Bir Çalışma, *Kadın/Woman 2000*, 2, 13-46.

Taşkın, L. (2009). *Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği*, Ankara: Sistem Ofset Matbaacılık.

Tekeli, Ş. (1990). *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Thebaud, F. (ed., 2005). *Kadınların Tarihi – Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Uysal, İ. (2013). Akademisyenlerin Genel Öz-Yeterlik İnançları: AİBÜ Eğitim Fakültesi Örneği, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3/2, 144-151.

Vatansever, A. ve Yalçın, M. G. (2015). *“Ne Ders Olsa Veririz” – Akademisyenin Vasıfsız İşçiyeye Dönüşümü*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Williams, J. (2005). The Glass Ceiling and the Maternal Wall in Academia, *New Directions for Higher Education*, 130, Summer 2005, 91-105.

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 18.09.2016 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Zabielski, M.T. (1994). Recognition of Maternal Identity in Preterm and Fullterm Mothers, *Maternal Child Nursing Journal*, 22, 2-36.

Öğülmüş, S. (1991). İçerik Çözümlemesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1), 213-228.

Zgheib, N.; Zgheib, P.W.; Usta, J. (2006). Comparison of Job and Career Satisfaction Between Women Physicians and Women Academicians at The American University of Beirut, *JHSA - Summer*, 06.09.2016 tarihinde <http://about.jstor.org/terms> 194.27.57.118 adresinden alınmıştır.

* ‘Soruyu tersine çevirmek’ fikri, New York Üniversitesi sanat Tarihi Enstitüsü Modern Sanatlar Profesörü L. Nochlin’in 1971 tarihli ufuk açıcı çalışması “Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?”ta gündeme getirdiği, kalıpların dışına çıkarak konuya farklı ve yeni bir açıyla bakmayı öneren bir fikirdir. Nochlin, bir meseleyi soru(n) haline getirme biçiminin, o meselenin nasıl tartışılacağı konusunda bir açđ, dolayısıyla bir önyargı veya yönlendirme yarattığını vurgular ve řu örneği verir: bir açıdan baktığımızda ‘yoksulluk sorunu’ olarak adlandırılan bir konu, başka bir açıdan baktığımızda aslında ‘zenginlik sorunudur’. (Nochlin, L. (2008). Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?, *Sanat ve Cinsiyet – Sanat Tarihi ve Feminist Eleřtiri* (ed. A. Antmen), İstanbul: İletişim Yay.)